

Verslag van de NAVO-top in Den Haag van 24 en 25 juni 2025

Op dinsdag 24 juni en woensdag 25 juni jl. vond de NAVO-top plaats in Den Haag. Deze NAVO-top markeert een nieuw hoofdstuk in de trans-Atlantische betrekkingen, waarin de Europese bondgenoten en Canada nadrukkelijk meer verantwoordelijkheid nemen binnen de NAVO voor hun eigen veiligheid en afschrikking. Hiermee verstevigen we de Europese pilaar van ons bondgenootschap en verdelen we de lasten gelijkwaardiger. Door een sterkere inbreng van de Europese bondgenoten bouwen we, samen met de Verenigde Staten en Canada, aan een sterkere NAVO.

In het licht van de dreiging van Rusland voor het Euro-Atlantisch grondgebied, heeft Nederland samen met de andere 31 bondgenoten afgesproken om de defensie-uitgaven en bredere veiligheid- en defensiegerelateerde uitgaven te verhogen naar 5 procent van het bruto binnenlands product. Inmiddels staan deze afspraken bekend als het *The Hague Defence Investment Plan*. Met deze afspraken is de NAVO in staat om de capaciteiten te verwerven die nodig zijn om de bondgenootschappelijke afschrikking en verdediging te versterken.

Met de brede steun in uw Kamer heeft Nederland een stevige positie kunnen innemen rond de nieuwe NAVO-norm. Ook als gastland van de NAVO-top heeft Nederland een onmisbare bijdrage geleverd aan deze belangrijke en succesvolle bijeenkomst. Onze grote dank en waardering gaat daarbij uit naar iedereen die zich heeft ingezet om deze tweedaagse top succesvol, waardig, gastvrij, veilig en ongestoord te laten verlopen. Nederland heeft ook daarmee laten zien dat vrede en veiligheid onze constante aandacht vereisen. We hebben nationaal en internationaal onderstreept een betrokken en verantwoordelijke bondgenoot te zijn.

Overzicht

Voor het eerst in 76 jaar kwamen de NAVO-staatshoofden en regeringsleiders van de 32 bondgenoten bijeen in Nederland. Zij werden vergezeld door de ministers van Buitenlandse Zaken en de ministers van Defensie. Tevens waren vertegenwoordigers van NAVO-partners Oekraïne, Australië, Japan, Nieuw-Zeeland, Zuid-Korea en de EU aanwezig.

Op uitnodiging van Zijne Majesteit de Koning en Hare Majesteit de Koningin vond op 24 juni een diner plaats met de staatshoofden en regeringsleiders van de 32 NAVO-bondgenoten op paleis Huis ten Bosch. Tijdens dit diner waren ook NAVO-partners Oekraïne, Australië, Japan, Nieuw-Zeeland, Zuid-Korea en de EU aanwezig. De EU was vertegenwoordigd door de voorzitters van de Europese Commissie en de Europese Raad. Diezelfde avond kwamen de ministers van Buitenlandse Zaken bijeen voor een werkdiner van de *NATO-Ukraine Council* (NUC), en kwamen de ministers van Defensie samen voor een werkdiner van de Noord-Atlantische Raad (NAR). Op 25 juni kwamen de NAVO-staatshoofden en regeringsleiders bijeen in de Noord-Atlantische Raad, waar de *The Hague Summit Declaration* werd aangenomen.

Tijdens de NAVO-top vonden tevens twee officiële nevenbijeenkomsten plaats: het *NATO Summit Defence Industry Forum* (NSDIF) op 24 juni, en het *NATO Public Forum* op zowel 24 als 25 juni. Dit publieksevenement van de NAVO-top vond plaats gedurende de twee dagen van de top. Het public forum werd georganiseerd door de NAVO en Nederland als gastland, in samenwerking met de Atlantische Commissie, *The Hague Centre for Strategic Studies* (HCSS) en Instituut Clingendael. Het evenement bracht regeringsleiders en staatshoofden, ministers, experts, academici en maatschappelijke organisaties samen om te debatteren over brede veiligheidsthema's. De secretaris-generaal van de NAVO opende het evenement, gevolgd door een *keynote* van de minister-president. Op de agenda stonden de prioriteiten van de top, waaronder defensie-uitgaven, Oekraïne, defensie-industrie en weerbaarheid. De plaatsvervangend secretaris-generaal van de NAVO sloot het programma af. Het *NATO Public Forum* trok zeshonderd bezoekers uit NAVO-landen en partnerlanden en was wereldwijd online te volgen.

Naast dit officiële programma zijn er tal van andere bijeenkomsten georganiseerd rond de NAVO-top. Een daarvan was het *Defence Captains of Industry Dinner* dat door VNO-NCW samen met de Amerikaanse Kamer van Koophandel werd georganiseerd. Aan dit werkdiner namen de minister en staatssecretaris van Defensie evenals de staatssecretaris van Buitenlandse Handel deel. Gelijktijdig heeft de regering de NAVO-top ook benut voor bilaterale ontvangsten van bondgenoten en partnerlanden, waaronder de Oekraïense president Zelensky, de Nieuw-Zeelandse premier Luxon, de Canadese premier Carney en de Britse premier Starmer. De minister-president had tevens, in het bijzijn van de ministers van Buitenlandse Zaken en Defensie, een bilateraal gesprek met de Amerikaanse president Trump.

Defensie-uitgaven

Op 25 juni vond de Noord-Atlantische Raad op het niveau van de NAVO-staatshoofden en regeringsleiders plaats. Deze NAR werd geopend door een publieke verklaring van de secretaris-generaal van de NAVO en de minister-president. De bondgenoten spraken na deze verklaringen hun nationale interventies uit.

Tijdens deze NAR is door 32 NAVO-bondgenoten een ambitieuze verklaring met consensus aangenomen. Op voorstel van de secretaris-generaal van de NAVO is in deze *The Hague Summit Declaration* het *The Hague Defence Investment Plan* opgenomen: de nieuwe norm om stapsgewijs de defensie-uitgaven en de bredere veiligheid- en defensiegerelateerde uitgaven te verhogen naar 5 procent van het bruto binnenlands product. Dit percentage is onderverdeeld in 3,5 procent voor defensie-uitgaven om de capaciteitsdoelstellingen te kunnen halen, en 1,5 procent voor bredere veiligheid- en defensiegerelateerde uitgaven. Hierbij gaat het onder meer om uitgaven ter bevordering van uitvoering van NAVO's defensieplannen en nationale plannen, het bevorderen van defensie-industrie en innovatie, het versterken van weerbaarheid en civiele paraatheid, infrastructuur en tegengaan van hybride acties. Stapsgewijs moet deze norm in 2035 worden behaald waarbij deze afspraken in 2029, gelijktijdig met de capaciteitsdoelstellingen, geëvalueerd zullen worden.

Nederland heeft volledige steun uitgesproken voor de nieuwe norm voor defensie-uitgaven en onderstreept dat deze uitgaven noodzakelijk zijn vanwege de dreiging vanuit Rusland voor de Euro-Atlantische veiligheid en de Russische aggressieoorlog in Oekraïne.¹ Europese bondgenoten en Canada benadrukten dat de verhoging noodzakelijk is in het belang van de eigen veiligheid. Er was grote eensgezindheid onder bondgenoten over de Russische dreiging, de noodzaak om als Europa en Canada meer verantwoordelijkheid voor de eigen veiligheid te nemen, de defensie-industrie op te schalen en de trans-Atlantische defensiesamenwerking te versterken. Ook werd door bondgenoten breed het belang van de steun aan Oekraïne herhaald en onderstreept dat ondersteuning van Oekraïne een investering in de eigen veiligheid is, waarbij de noodzaak om de lasten samen te dragen (*burden sharing*) algemeen werd benadrukt.

In het kader van de Nederlandse inzet rond de nieuwe norm voor defensie-uitgaven heeft uw Kamer voorafgaande aan de NAVO-top de motie Eerdmans² aangenomen. Deze motie verzoekt een publieksversie van de analyse waaruit de 3,5 procent van het bruto binnenlands product aan defensie-uitgaven voortkomt. Voor de onderbouwing van de 3,5 procent verwijst het kabinet naar de Kamerbrief *Financiële en Personele Doorrekening van de Capaciteitsdoelstellingen 2025* die onlangs naar uw Kamer is verzonden.³ Hierin zijn de kosten berekend die gepaard gaan met volledige invulling van de NAVO-capaciteitsdoelstellingen door Nederland. De capaciteitsdoelstellingen komen voort uit NAVO's gerubriceerde verdedigingsplannen. Deze kunnen niet worden gederubriceerd. De kosten voor het invullen van de NAVO-capaciteitsdoelstellingen voor Nederland weerspiegelen in brede zin de groeigebieden binnen de NAVO, te weten landmanoeuvre-eenheden, grondgebonden

¹ Kamerstuk 28 676, nr. 522, Kamerstuk 28 676, nr. 542 en Kamerstuk 28 676, nr. 533.

² Kamerstuk 28 676, nr. 528.

³ Kamerstuk 28 676, nr. 504.

vuursteuneenheden, *enabling* capaciteiten (onder andere logistieke en medische ondersteuning) en grondgebonden luchtverdediging. Naast een kwantitatieve ophoging vraagt de NAVO in veel gevallen ook om grotere voorraden en een hogere gereedheid binnen alle domeinen.

Oekraïne

In de NAVO is blijvende aandacht voor de aanhoudende Russische agressieoorlog tegen Oekraïne, en voor de noodzaak van de voortzetting van de politieke, diplomatieke en militaire steun aan Oekraïne. Zo wordt in de *The Hague Summit Declaration* voortzetting van de steun aan Oekraïne genoemd, wordt vastgesteld dat de verdediging van Oekraïne bijdraagt aan onze Euro-Atlantische veiligheid waartegen Rusland een lange-termijn dreiging vormt, en kan de militaire steun voor Oekraïne worden toegerekend aan de verhoogde norm voor defensie-uitgaven.

Nederland ziet de NAVO-Oekraïne Raad op 24 juni, evenals de aanwezigheid van president Zelensky en de Oekraïense ministers van Buitenlandse Zaken en Defensie tijdens verschillende programma-onderdelen van de NAVO-top, als een belangrijk signaal aan Rusland dat bondgenoten Oekraïne zullen blijven steunen in zijn strijd tegen de Russische agressie. De NAVO-top in Den Haag bood daarnaast de gelegenheid voor een lang bilateraal gesprek tussen president Trump en president Zelensky.

NAVO-Oekraïne Raad op het niveau van de ministers van Buitenlandse Zaken

De noodzaak Oekraïne te blijven steunen en het belang van een duurzame en rechtvaardige vrede stonden centraal tijdens het werkdiner van de ministers van Buitenlandse Zaken in de de NAVO-Oekraïne Raad. In aanwezigheid van de EU Hoge Vertegenwoordiger (HV) voor het Buitenland en Veiligheidsbeleid Kallas onderstreepte de Oekraïense minister van Buitenlandse Zaken Sybiha de noodzaak van een staakt-het-vuren voorafgaand aan een vredesakkoord. Hij riep bondgenoten op om meer economische en politieke druk uit te oefenen op Rusland. Nederland en andere bondgenoten uitten hun waardering voor de Amerikaanse diplomatieke inspanningen om tot vrede te komen en gaven aan geen vertrouwen te hebben in de intenties van Rusland om tot een duurzame vrede te komen. Nederland en veel andere bondgenoten onderstreepten tevens de noodzaak van voortzetting en snelle levering van steun aan Oekraïne, alsook het opvoeren van de economische druk op Rusland.

Steunpakket voor Oekraïne

In het kader van onverminderde steun aan Oekraïne kondigde Nederland tijdens de NAVO-top een nieuw steunpakket aan van 175 miljoen euro. Hiermee financiert Nederland radarsystemen voor de versterking van de Oekraïense luchtverdediging, voertuigen voor gewondenevacuatie en een ophoging van de bijdrage aan het gemeenschappelijk fonds van de *Drone Capability Coalition (DCC)*. Ook werd gemeld dat de contracten getekend zijn van het eerder aangekondigde *Drone Line* initiatief ter waarde van 500 miljoen euro voor de levering van 600.000 drones in samenwerking met de Oekraïense defensie-industrie. Hiermee krijgt de industriesamenwerking volgens het Nederlandse *government-to-business* model concreet vorm. De secretaris-generaal van de NAVO kondigde voorafgaand aan de top aan dat de totale steun van NAVO-bondgenoten aan Oekraïne dit jaar reeds optelt tot ongeveer 35 miljard euro.

NATO Security Assistance and Training for Ukraine (NSATU)

Nederland levert momenteel een bijdrage aan het *Quick Reaction Alert Air-to-Air Refueling* voor de NSATU. De *Multinational MRTT Unit (MMU)* heeft Nederland verzocht om de *Multi Role Tanker Transport (MRTT)* bijdrage aan NSATU met drie maanden te verlengen. Dit verzoek is gehonoreerd in lijn met de Nederlandse ambitie om Oekraïne op lange termijn te blijven steunen. De huidige bijdrage is verlengd tot en met 31 augustus 2025.

Capaciteitsdoelstellingen en defensie-industrie

Noord-Atlantische Raad op het niveau van de ministers van Defensie

Ook de ministers van defensie spraken over de noodzaak van voortgezette steun aan Oekraïne en de noodzaak daarbij om de lasten samen te dragen (*burden sharing*) tijdens hun werkdiner op 24 juni. Op uitnodiging van de NAVO, was Nederland als gastland van de NAVO-top voorzitter van dit werkdiner, waarin de implementatie van de capaciteitsdoelstellingen 2025 (CT25) centraal stonden. Deze doelstellingen zijn tijdens de bijeenkomst van de NAVO-ministers van Defensie van 5 juni jl. bekrachtigd.

De bondgenoten spraken over het belang van en de mogelijkheden voor het versnellen van de realisatie van de capaciteitsdoelstellingen, waaronder: *frontloading* en (private) voorfinanciering van de industrie, het versimpelen van bureaucratie en/of aanpassen van inkoopregels, meer investeren in (*dual-use*) innovatie, slimmere EU-NAVO samenwerking en beter gebruik van EU-instrumenten. Daarnaast werd ook benoemd dat naast onderlinge concurrentie veel meer internationale coördinatie moet plaatsvinden, zowel op het gebied van vraagbundeling als investeringen in productiecapaciteit. In het kader van interoperabiliteit werden *benchmarks* in de industrie en gezamenlijke aanschaf genoemd. Ook werden co-productie met de Oekraïense industrie en de potentie van intensievere samenwerking met Oekraïne door diverse bondgenoten aangehaald: inzetten op deze punten draagt tevens bij aan de voortzetting van steun aan Oekraïne. De bondgenoten spraken uit dat de implementatie van de CT25 hoge prioriteit heeft om de bondgenootschappelijke afschrikking verder te versterken.

NATO Summit Defence Industry Forum

In het licht van de noodzaak om de defensie-industrie op te schalen, organiseerden de NAVO en het ministerie van Defensie op 24 juni het *NATO Summit Defence Industry Forum* (NSDIF), in samenwerking met VNO-NCW en het ministerie van Buitenlandse Zaken.

Het NSDIF bracht vertegenwoordigers van de defensie-industrie, de NAVO, experts, ministers van defensie en partners als Oekraïne, de Indo-Pacific partners en de EU samen om een impuls te geven aan een snelle en duurzame opschaling van de trans-Atlantische defensie-industrie. De deelnemers bogen zich over concrete beleidsaanbevelingen op het gebied van onder meer gezamenlijke productiecapaciteit en toeleveringsketens, toegang tot financiering, de snelle invoering van innovatieve oplossingen, nieuwe technologie en hybride dreigingen, en de toenemende rol van de commerciële ruimtesector.

Het NSDIF bood een uitstekende kans om de synergie tussen de NAVO en EU te tonen, zowel met toespraken als in het gesprek tussen de secretaris-generaal van de NAVO en de voorzitter van de Europese Commissie. Daarnaast namen beiden samen het podium met de Oekraïense president Zelensky, voordat ook hij een speech gaf. Daarin onderstreepte de president dat Oekraïne een belangrijke partner voor de veiligheid van Europa is, met een aanzienlijke en innovatieve defensie industrie. Namens het bedrijfsleven uit de gehele NAVO regio bood VNO-NCW daarbij een ambitieuze intentieverklaring aan de secretaris-generaal van de NAVO aan, waarin ingezet wordt op grotere productie, innovatie en financiering in partnerschap.

Tevens werd een publieke versie van het *Defence Production Action Plan* (DPAP) gepresenteerd. Het DPAP stelt de industrie in staat beter aan te sluiten op NAVO-behoeften en investeringen doelgericht te plannen. Het doel is uitwisseling van *best practices* voor de inkoop en contractering en het genereren van een overzicht van investeringen in en uitbreiding van industriële productiecapaciteit.

Nederland moedigt al deze inspanningen tot vraagbundeling en gezamenlijke inkoop aan. Dit bevordert de interoperabiliteit tussen bondgenoten en levert schaalvoordelen op. Om internationale vraagbundeling te realiseren werkt Nederland aan de oprichting van een *government-to-government office*. EU-NAVO samenwerking en vraagbundeling is wat Nederland betreft essentieel voor snelle opschaling.

Overige besluiten

Tijdens de NAVO-top is ook een nieuwe strategie voor de aanpak van hybride dreigingen aangenomen. Met het oog op toenemende hybride dreigingen voorziet de strategie het bondgenootschap van structuren en middelen om hybride campagnes beter af te kunnen schrikken en de impact hiervan te

verminderen. Hierbij is in het bijzonder oog voor escalatie van de Russische hybride campagne, gericht op het destabiliseren van de samenlevingen van bondgenoten en ondermijning van de steun aan Oekraïne. Bondgenoten onderstreepten het belang van voorbereiding op zogeheten *information threats*, cyberaanvallen, beschadiging van kritieke infrastructuur, sabotageacties, en inzet van economische middelen om onze veiligheid te ondermijnen.

Bondgenoten hebben tevens ingestemd met verdere stappen in het verbeteren van het beleid op geïntegreerde lucht- en raketverdediging van de NAVO (*Integrated Air and Missile Defence*, IAMD). Dit zal de afschrikking vanuit het bondgenootschap versterken en de NAVO in staat stellen om schaarse IAMD-middelen efficiënter te gebruiken.

Tot slot: Woord van dank

Deze historische NAVO-top is een groot succes geworden dankzij de inzet van velen uit heel Nederland. Ook de goede samenwerking tussen onder meer de politie, krijgsmachtdelen, NCTV en de inlichtingendiensten, Rijkswaterstaat, Schiphol, de gemeenten Den Haag, Haarlemmermeer en Rotterdam en alle betrokken ministeries heeft aan dit succes bijgedragen. Onze grote dank en waardering gaat uit naar allen.